

DOI 10.31558/2519-2949.2024.4.13

УДК 323.2:327:355.48((470+571):477)''364/366''

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-4878-2230>**Берегута В. В., Донецький національний університет імені Василя Стуса**

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ВТІЛЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У статті розглядається питання адаптації закордонного досвіду реалізації історичної політики в повсенний період країнами, що перебували у стані збройного конфлікту або війни, при плануванні напрямів та форм історичної політики України в умовах російсько-української війни та після її завершення. В роботі досліджуються такі три форми проведення історичної політики, як висвітлення збройного конфлікту або війни в шкільному підручнику з національної історії (на прикладі Алжиру після Алжирської війни 1954-1962 рр.), перейменування населених пунктів та вулиць (на прикладі Боснії і Герцеговини після Боснійської війни 1992-1995 рр.) та створення двосторонніх міждержавних комісій фахівців в галузі історії (на прикладі Німеччини, Польщі, Чехословаччини та Франції після Другої світової війни). Автором аналізується, які елементи історичної політики вищезазначених країн потенційно можуть бути застосовані в українському контексті з певними застереженнями вже зараз, враховуючи природу та характер російсько-української війни, а які – в майбутньому за умови внутрішньополітичних трансформацій в Російській Федерації. Окрема увага привертається європейській інтеграції України та необхідності подальшого налагодження діалогу з Польщею та Угорщиною з питань Волинської трагедії та угорської національної меншини в Закарпатській області відповідно. За результатами проведеного аналізу, у висновках виокремлюються рекомендації щодо вдосконалення історичної політики України під час російсько-української війни та після її завершення. Акцент у визначених рекомендаціях спрямовується на комплексний характер реалізації історичної політики, який повинен охоплювати три запропоновані вищевказані її форми, а також розкриття історичних та культурних взаємозв'язків України з державами Європи для поглиблення світоглядних засад інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: історична політика, політика пам'яті, російсько-українська війна, постконфліктне відновлення, шкільний підручник з історії, декомунізація, дерусифікація, комісії істориків, Україна, Росія

Постановка проблеми та актуальність теми дослідження. Успішне врегулювання міждержавних або міжетнічних внутрішньодержавних збройних конфліктів передбачає не лише укладення відповідних угод про припинення вогню та про завершення стану війни, але й планування постконфліктного відновлення. При цьому державне керівництво повинно піклуватись як про залучення зовнішньої допомоги для відбудови економіки та інфраструктури, так і про недопущення повторення збройного конфлікту в майбутньому, особливо якщо він мав чітке історичне підґрунтя, шляхом проведення виваженої історичної політики. Така проблема є особливо актуальною для України впродовж одинадцяти років в умовах російської військової агресії, коли обґрунтована історична політика стає інструментом збереження самобутності української нації та обґрунтування її права на незалежність. Водночас історичний вимір та геополітичні наслідки російського вторгнення в Україну актуалізують питання розробки оновленого механізму проведення історичної політики, спрямованої на закарбування колективної пам'яті про події російсько-української війни не лише в представників теперішнього покоління, але й наступних.

Таким чином, **метою** дослідження є виокремлення рекомендацій щодо історичної політики України в умовах повномасштабного військового вторгнення Росії на територію України та майбутнього повоєнного відновлення. Визначені автором пропозиції базуватимуться на аналізі повоєнного досвіду реалізації історичної політики різних європейських країн, що зіткнулись із проблемою національного або міждержавного примирення та перебували у стані війни або військового конфлікту. Відповідно, це

дозволить зробити висновок про те, наскільки доцільною є імплементація іноземного досвіду формування колективних уявлень про минуле в українських реаліях та оцінити його значення для передбачення ефективності пропонованих в даній статті заходів. Методами дослідження є якісний контент-аналіз текстових масивів (статей, підручників, новинних ресурсів), присвячених досвіду реалізації історичної політики в іноземних державах, метод кейс-стаді та порівняльний аналіз механізмів історичної політики й обставин повоєнного відновлення в цих країнах, що уможливив виокремлення рекомендацій для вдосконалення історичної політики в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закордонний досвід реалізації історичної політики в контексті перспектив його втілення в Україні був предметом дослідження в роботах В. Лозового, О. Вар'ян, Я. Журавльова, О. Григор'євої та ін.

Виклад основного матеріалу. Висвітлення сучасного етапу російсько-української війни (з 2022 р.) в шкільних підручниках з історії України. Одним з найважливіших просвітницьких інструментів історичної політики України є підручники з історії України для учнів закладів загальної середньої освіти. З початком повномасштабного вторгнення Росії 2022 р. постало питання оновлення змісту шкільних підручників з історії 11 класу, де натеper вивчається сучасний період історії України, шляхом висвітлення подій нової фази російсько-української війни. Так, Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий анонсував, що у вересні 2024 р. розділ про російське повномасштабне вторгнення вже буде включено до підручників з історії України для учнів 11 класу [2]. У цьому контексті корисними будуть окремі аспекти досвіду Алжиру із висвітлення подій Алжирської війни 1954-1962 рр. проти французького колоніального панування у національних шкільних підручниках.

По-перше, дані події в африканській країні подаються як «Війна за національне визволення Алжиру» («Війна за незалежність Алжиру від Франції») [3, с. 46] із наголосом на позитивній меті повстання, що підкреслює його вагомість у становленні суверенітету та незалежності країни. Якщо поширеною в політичному середовищі та серед громадськості назвою подій російсько-української війни з 2022 р. є «повномасштабне вторгнення Росії в Україну», то зміст даного розділу повинний також бути висвітлений з акцентом на важливості оборони України для збереження її суверенітету та незалежності від Росії та неповернення назад в часи, коли Росія контролювала українські землі.

По-друге, опис подій російського вторгнення повинен містити не лише фактологічний матеріал, а посилювати патріотичні настрої серед молодшого покоління. Так, алжирським учням пояснюють, що на уроках історії вони мають змогу «дізнатись про величезні втрати їхніх батьків та їхнього народу, принесені на вівтар свободи їхньої Батьківщини – Алжиру», оскільки саме «рішучість алжирського народу не визнавати французький колоніалізм і битися проти нього» [3, с. 47] стала рушієм становлення Алжиру як незалежної країни. Окрім такого наративу, в українському контексті можливим є представлення історій діяльності волонтерів та аналізу «руху опору» (партизанського руху) на тимчасово окупованих територіях на сторінках підручника з української історії, що відіграють надзвичайно важливу роль у боротьбі з агресором в доповненні до зусиль військовослужбовців ЗСУ. Це сприятиме формуванню такого колективного уявлення серед школярів про війну, діяльність щодо наближення перемоги в якій стала спільною справою усіх українців як єдиної нації, а отже – формуванню активної громадянської позиції кожного школяра.

По-третє, підручник з історії повинен проводити наратив історичної сформованості української нації та її приналежності до західної (європейської) спільноти. Так, закладення ментального сприйняття цих речей можливе завдяки не лише завдяки представленню надання урядами іноземних держав політичної, військової та економічної підтримки Україні, але й шляхом наведення історій волонтерської допомоги громадян європейських країн українським біженцям. Окрім того, важливо доповнити шкільні підручники з історії повинні розділами, присвяченими аналізу та спростуванню російських наративів про «малоросійськість» українців та їхню історичну єдність з росіянами як політичного інструменту Москви щодо обґрунтування військової агресії проти України та заперечення права на існування останньої як незалежної держави.

Перейменування власних назв в межах політики декомунізації та дерусифікації. Взятий у 2015 р. українським урядом курс на проведення всеохопної декомунізації та дерусифікації (перейменування назв вулиць, сіл, міст та пам'яток культури) [5], що особливо посилюється з 2022 р. [6], є доцільним засобом збереження та популяризації саме української, а не російської або радянської, історичної пам'яті. В контексті реалізації політики пам'яті через механізм надання нових назв об'єктам в контексті повоєнного відновлення може бути проаналізований досвід Боснії і Герцеговини після Боснійської війни 1992-1995 р.

Варто підкреслити, що імплементація боснійського досвіду в українських реаліях натепер є обмеженою. По-перше, перейменування об'єктів відповідно до мети боснійської політики пам'яті – відтворення атмосфери мирного довоєнного співжиття боснійців, хорватів та сербів в межах однієї країни через незгадування подій війни 1992-1995 рр., зокрема під час перейменування вулиць [3, 180-183], – в межах України означатиме забуття десятків тисяч жертв російсько-української війни як серед військовослужбовців, так і серед цивільних. Таким чином, надання вулицям нових назв, не пов'язаних з війною, не відповідатиме українському політичному наративові про історичну важливість теперішніх подій як у становленні української державності, так і для сучасної системи міжнародних відносин.

По-друге, вулиці боснійського міста Брчко після закінчення війни перейменовувались за змішаною схемою, коли лише третина вулиць міста носила нейтральні назви (тобто такі, які були прийнятними як для боснійців, так і для сербів та хорватів), а інша частина назв була розподілена за принципом «національного паритету відповідно до приблизної частки кожного етносу в етнічному складі округу Брчко після війни – 40% вулиць отримали боснійські назви, 40% – сербські та 20% – хорватські. Завдяки цьому місто фактично залишилось поділеним на окремі квартали відповідно до етнічного складу його районів [3, с. 184-185]. Однак дану модель неможливо застосувати для України, оскільки вона є однопартійною державою. Доцільним залишається перейменування власних назв за принципом їх прийнятності найбільшою кількістю населення, проте натепер це можливо лише на підконтрольних українському уряду територіях, що перебувають в українському інформаційному просторі. Наприклад, так відбувається у Вінниці, Києві та в інших українських містах, де нові назви об'єктів обираються шляхом онлайн-голосування [1; 7] Однак на тимчасово окупованих територіях, де Росія активно поширює антиукраїнську пропаганду, після їх деокупації декомунізація та дерусифікація повинна реалізовуватись після проведення з місцевими мешканцями інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо необхідності здійснення заходів з подолання радянської та російської минувшини.

У цьому контексті, по-третє, варто розглянути боснійський досвід міжінституціональної взаємодії органів місцевого самоврядування та міжнародних інституцій щодо реалізації політики пам'яті [3, с. 179-180]. Відмінність специфіки українського кейсу від боснійського виключає необхідність залучення міжнародних інституцій до визначення назв вулиць або населених пунктів. Важливість налагодження співпраці органів місцевого самоврядування та органів державної влади в реалізації державної політики історичної пам'яті полягає у визначенні таких назв, що якнайкраще відбивають культурно-історичну самобутність кожного українського регіону або населеного пункту, зокрема обрання імен таких діячів, що здійснили найбільший внесок у розвиток області або населеного пункту, а також найменування вулиць за містами-героями російсько-української війни та за прізвищами полеглих військовослужбовців ЗСУ відповідно до їхнього місця народження та проживання. Інформацією такого характеру більшою мірою володіють саме представники органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, а також місцеві історики та культурологи. Це дозволить налагодити баланс у політиці пам'яті між репрезентацією історичного минулого та акцентом на новій (воєнній та повоєнній) українській пам'яті.

Двосторонні міждержавні комісії істориків як інструмент міждержавного примирення. Створення міждержавних комісій фахівців в галузі історії в історичному розрізі неодноразово було дієвим інструментом відновлення діалогу між колишніми ворожими європейськими країнами, наприклад Німеччиною та Польщею, Німеччиною та Чехословаччиною й Німеччиною та Францією після Другої світової війни. Характерною особливістю даних прикладів є висловлення урядами країн чіткого прагнення досліджувати спільну історію в широкому суспільному контексті з охопленням як позитивних, так і трагічних для народів обох країн подій та виробити спільне прийнятне для них розуміння історії відносин країн [3, с. 106-107].

Говорячи про Росію та Україну, реалістичність створення такої двосторонньої комісії є надзвичайно низькою. Головною причиною цього є передбачуване небажання теперішнього російського керівництва після підписання угоди про завершення війни визнавати провину у її початку та порушенні міжнародних правил її ведення такою мірою, щоб брати участь у встановленні точної кількості жертв, покаранні винних у злочинах проти людяності та розкритті військових архівів. Однією з основних передумов для створення такого формату співпраці є зміна державного керівництва Росії, що розпочне внутрішньополітичний курс демократизації російського суспільства із гарантованою свободою слова, що уможливить поширення альтернативної для російських громадян версії подій російсько-української війни.

Таким чином, використання цього напрямку історичної політики стосується насамперед відносин України із Польщею та Угорщиною як країн, із якими найчастіше виникають суперечки на історичному підґрунті. Інтегруючись до ЄС та НАТО, Україна повинна позиціонувати себе як держава, членство якої стане стабілізаційним чинником для європейської безпеки, економіки та політичного середовища. Саме тому, надзвичайно важливим є розв'язання усіх проблем, пов'язаних з непорозумінням у спільному історичному минулому з поляками та угорцями, ще до повноцінного членства у двох вищеназваних організаціях. Якщо за президентства Володимира Зеленського історична пам'ять активно використовується як політичний ресурс у примиренні з Польщею в питанні Волинської трагедії [8], то етноцентрична зовнішня політика Будапешту щодо Закарпаття досі залишається дискусійною проблемою в українсько-угорських відносинах [4, с. 87, 91, 94, 116]. В контексті повоєнного відновлення, налагодження історичного діалогу із західними сусідами є також питанням національної безпеки, оскільки унеможливить маніпулювання темою українсько-польських та українсько-угорських відносин російськими політиками та медіа.

Висновки. Отже, аналіз досвіду реалізації історичної політики іноземними державами демонструє, що вона є невіддільним елементом постконфліктного відновлення, консолідації суспільства та довгострокового миробудівництва. У випадку російсько-української війни український уряд, не очікуючи закінчення конфлікту, вже проводить активну історичну політику, спрямовану на не лише комплексне переосмислення радянської та російської спадщини на території України та періоду її перебування у складі СРСР, але й політику закарбування пам'яті про трагічні події російської військової агресії проти України. Попри це, специфіка російсько-української війни унеможливує проведення повних паралелей із європейськими країнами в обранні оптимальної моделі реалізації історичної політики: у кожній з проаналізованих держав можливо запозичити лише окремі форми або світоглядні засади її проведення, що було висвітлено на прикладах оновлення змісту шкільних підручників з історії України, перейменування власних назв в межах політики декомунізації та дерусифікації й перспектив заснування російсько-українських комісій істориків. Водночас повне ігнорування досвіду іноземних країн є недоцільним, оскільки його аналіз дозволить більш вірогідно передбачити позитивні або негативні ефекти тих чи інших заходів та час для їх досягнення, що будуть покладені в основу історичної політики України як в умовах воєнного стану, так і після закінчення війни.

За результатами дослідження автором пропонується імплементувати наступні принципи реалізації історичної політики в Україні під час та після завершення російсько-української війни:

- комплексний характер реалізації історичної політики: формування засад сприйняття колективної пам'яті в освітній сфері (підручник з історії України), проведення змін в громадському житті та публічному просторі (перейменування вулиць, міст, об'єктів) та діалогічне міждержавне пам'ятання (двосторонні комісії істориків та робочі групи) із використанням пам'яті як політичного ресурсу.
- історична політика повинна бути збалансованою як у формуванні колективних уявлень про більш давні та сучасні події з історії України, так і в збереженні національної самобутності при побудові діалогу з європейськими країнами з питань минулого.
- історична політика повинна бути побудована на єдиному наративі про історичну сформованість та самобутність української нації та розкривати глибше історичні взаємозв'язки з європейськими країнами для формування світоглядних, а не лише політичних, засад приналежності українців до ЄС, що сприятиме євроінтеграції.

Бібліографічний список:

1. Деколонізація топонімів: 30 серпня у Вінниці стартує онлайн-голосування за перейменування вулиць. Вінницька міська рада. 2022. URL: <https://www.vmr.gov.ua/dekolonizatsiia-toponimiv-30-serpnia-u-vinnytsi-startuie-onlain-holosuvannia-za-pereimenuvannia-vulyts> (дата звернення 14.10.2024).
2. Лісовий про розділ в підручниках з історії про війну рф проти України: він є, проходить експертизу. Українські національні новини. 2024. URL: <https://unn.ua/news/lisovyi-pro-rozdil-v-pidruchnykh-z-istorii-pro-viinu-rf-protu-ukrainy-vin-ye-prokhodyt-ekspertyzu> (дата звернення 10.10.2024).
3. Мінк Ж., Неймайер Л. Європа та її болісні минувшини. Київ: Ніка-Центр, 2009. 272 с.
4. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь / Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валецький О. Л. та ін. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. 144 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf (дата звернення 16.10.2024).

5. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 09.04.2015 № 317-VIII. *Голос України*. №87. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення 11.10.2024).
6. Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімів: Закон України від 21.03.2023 № 3005-IX. *Голос України*. №2. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (дата звернення 11.10.2024).
7. У додатку «Київ Цифровий» стартувало голосування щодо перейменування ще 27 міських об'єктів, назви яких пов'язані з Російською Федерацією та її сателітами. Київська міська рада. 2023. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/u-dodatku-kyiv-cyfrovyu-startovalo-golosuvannya-shchodo-pereyrenuvannya-shche-27-miskyh> (дата звернення 14.10.2024).
8. Україна та Польща домовились оновити й перезавантажити двосторонню робочу групу з вирішення проблемних історичних питань – Володимир Зеленський. Офіс Президента України. 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-robit-use-shob-buti-rivnopravnim-chlenom-yes-glava-64541> (дата звернення 15.10.2024).

References:

1. Dekolonizatsiia toponimiv: 30 serpnia u Vinnytsi startuie onlain-holosuvannia za pereimenuvannia vulyts (Decolonization of toponyms: online voting for street renaming will start on August 30 in Vinnytsia). Vinnytska miska rada (Vinnytsia City Council). 2022. URL: <https://www.vmr.gov.ua/dekolonizatsiia-toponimiv-30-serpnia-u-vinnytsi-startuie-onlain-holosuvannia-za-pereimenuvannia-vulyts> (date of access 14.10.2024).
2. Lisovyi pro rozdil v pidruchnykakh z istorii pro viinu rf proty Ukrainy: vin ye, prokhodyt ekspertyzu (Lisovyi about the chapter in history textbooks about the war of the Russian Federation against Ukraine: it exists, it is being examined). *Ukrainski natsionalni novyny* (Ukrainian national news). 2024. URL: <https://unn.ua/news/lisovyi-pro-rozdil-v-pidruchnykakh-z-istorii-pro-viinu-rf-proty-ukrainy-vin-ye-prokhodyt-ekspertyzu> (date of access 10.10.2024).
3. Mink Zh., Neimaiier L. Yevropa ta yii bolisni mynuvshyny (Europe and its painful pasts). Kyiv: Nika-Tsentr. 2009. 272 p.
4. Polityka istorychnoi pam'iaty v konteksti natsionalnoi bezpeky Ukrainy: analitychna dopovid (The policy of historical memory in the context of the national security of Ukraine: an analytical report) / Yablonskyi V. M., Lozovyi V. S., Valevskyi O. L. ta in. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen (National Institute for Strategic Studies), 2019. 144 p. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/dopovid_polityka_druk_03.pdf (date of access 16.10.2024).
5. Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsystyskoho) totalitarnykh rehymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy yikhnoi symvoliky: Zakon Ukrainy vid 09.04.2015 № 317-VIII (On the condemnation of the communist and national socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols: Law of Ukraine dated 09.04.2015 № 317-VIII. *Holos Ukrainy* (Voice of Ukraine). №87. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (date of access 11.10.2024).
6. Pro zasudzhennia ta zaboronu propahandy rosiiskoi imperskoi polityky v Ukraini i dekolonizatsiiu toponimii: Zakon Ukrainy vid 21.03.2023 № 3005-IX (On condemnation and prohibition of propaganda of Russian imperial policy in Ukraine and decolonization of toponymy: Law of Ukraine dated 21.03.2023 № 3005-IX). *Holos Ukrainy* (Voice of Ukraine). №2. 2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20#Text> (date of access 11.10.2024).
7. U dodatku «Kyiv Tsyfrovyi» startovalo holosuvannia shchodo pereimenuvannia shche 27 miskykh ob'iektiv, nazvy yakykh pov'iazani z Rosiiskoiu Federatsiieiu ta yii satelitamy (Voting to rename 27 more city objects, the names of which are related to the Russian Federation and its satellites, has started in the «Kyiv Digital» application). Kyivska miska rada (Kyiv City Council). 2023. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/u-dodatku-kyiv-cyfrovyu-startovalo-golosuvannya-shchodo-pereyrenuvannya-shche-27-miskyh> (date of access 14.10.2024).
8. Ukraina ta Polshcha domovylys onovyty y Perezavantzhyty dvostoronniu robochu hrupu z vyrishennia problemnykh istorychnykh pytan – Volodymyr Zelenskyi. (Ukraine and Poland agreed to update and restart the bilateral working group on solving problematic historical issues – Volodymyr Zelenskyi). Ofis Prezydenta Ukrainy (The Presidential Office of Ukraine). 2019. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-robit-use-shob-buti-rivnopravnim-chlenom-yes-glava-64541> (date of access 15.10.2024).

Berehuta V. Foreign experience of historical policy conduction: prospects of implementation in Ukraine in the conditions of the Russian-Ukrainian war and post-war reconstruction

The article examines the issue of adapting the foreign experience of historical policy implementation in the post-war period by countries that were in a state of armed conflict or war for planning directions and forms of Ukraine's historical policy in the Russian-Ukrainian war conditions and after its end. The paper highlights three forms of historical policy, such as the coverage of an armed conflict or war in a school textbook on national history (using the example of Algeria after the Algerian War of 1954-1962), the renaming of cities and streets (using the example of Bosnia and Herzegovina after the Bosnian War 1992-1995) and the creation of bilateral intergovernmental commissions of experts in the field of history (on the example

of Germany, Poland, Czechoslovakia and France after the Second World War). The author analyzes which elements of the historical policy of these countries can potentially be applied in the Ukrainian context with certain caveats already now, taking into account the nature and character of the Russian-Ukrainian war, and which of them – in the future in case of internal political transformations in the Russian Federation. Particular attention is drawn to the European integration of Ukraine and the need to establish further a dialogue with Poland and Hungary on the issues of the Volyn tragedy and the Hungarian national minority in Zakarpattia oblast respectively. The investigation's results provide a basis for recommendations regarding improving Ukraine's historical policy during the Russian-Ukrainian war and after its end. The emphasis in the specified recommendations is on the comprehensive nature of the historical policy implementation, which should cover the three proposed forms, as well as the disclosure of the historical and cultural relationships of Ukraine with the European states to deepen the ideological foundations of Ukraine's integration into the European Union.

Keywords: *historical policy, policy of memory, Russian-Ukrainian war, post-conflict reconstruction, school history textbook, decommunization, derussification, commissions of historians, Ukraine, Russia*